

12 Osobitosti výchovy a vzdelávania cudzincov

Pri realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu sa berie ohľad na individuálne výchovno-vzdelávacie potreby žiaka – dieťaťa cudzinca²⁸ (ďalej len „žiak – cudzinec“) a uplatňujú sa podporné opatrenia²⁹ v rozsahu a intenzite, ktorá zodpovedá jeho potrebám.

Podporné opatrenia môžu byť zamerané na:

- a. uplatňovanie personalizovaného a diferencovaného prístupu úpravou cieľov a obsahu výchovy a vzdelávania, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní, vrátane metód a foriem skúšania a hodnotenia,
- b. podporu na osvojovanie si štátneho (slovenského) jazyka a zároveň podporu na osvojovanie si vyučovacieho jazyka školy, pokiaľ ním je iný ako slovenský jazyk,
- c. využívanie kompenzačných a špeciálnych edukačných pomôcok,
- d. identifikáciu potrieb, prekážok a bariér vo výchove a vzdelávaní formou pedagogickej a orientačnej diagnostiky, monitoringu a hodnotenia rizík.

Úprava cieľov a obsahu výchovy a vzdelávania sa môže realizovať formou rozloženia v rámci vzdelávacieho cyklu či stupňa vzdelania, tzn. že pri realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu sa berie ohľad na úroveň doterajšieho vzdelania, ovládanie vyučovacieho jazyka a na ďalšie individuálne osobitosti žiakov – detí cudzincov.

Hodnotenie žiakov – cudzincov je nevyhnutná súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu, tak ako aj u ostatných žiakov školy. Vo všeobecnosti u všetkých žiakov – cudzincov zaradených na základné vzdelávanie v adaptačnom období³⁰ platí, že je potrebné zohľadňovať pri ich hodnotení nedostatočnú znalosť štátneho jazyka, resp. vyučovacieho jazyka, nakoľko sa jedná o závažnú súvislosť, ktorá ovplyvňuje ich výkon. Zároveň platí, že základná škola môže zohľadniť úroveň ovládania štátneho jazyka žiaka – cudzinca aj v ďalších rokoch jeho vzdelávania.³¹ Žiaka – cudzinca je žiadúce hodnotiť individuálne, prispôbiť hodnotenie špecifickým potrebám a rozvojovým možnostiam tohto žiaka.

Podporný systém hodnotenia žiaka – cudzinca nastavujú pedagogickí zamestnanci v spolupráci s odbornými zamestnancami alebo so školským podporným tímom, respektíve s odbornými zamestnancami zariadenia poradenstva a prevencie.

Počas adaptačného obdobia žiaka – cudzinca, v čase osvojovania si vyučovacieho jazyka školy, sa odporúča pri priebežnom aj súhrnnom hodnotení využívať prevažne slovné hodnotenie, a to najmä u žiakov 1. stupňa základnej školy. U žiakov 2. stupňa základnej školy sa odporúča hodnotiť slovnou, prípadne doplniť klasifikáciu slovnými hodnoteniami (tzv. kombinované hodnotenie). Pokiaľ je to možné, pri hodnotení žiaka – cudzinca sa zohľadnia aj výsledky predchádzajúceho vzdelávania na škole v cudzine (dostupné v listinnej alebo digitálnej podobe).

²⁸ § 146 ods. 1 zákona č. 245/2008 Z. z.

²⁹ § 145a a § 145b zákona č. 245/2008 Z. z.

³⁰ Adaptačné obdobie žiaka – cudzinca je obdobie prvého roku vzdelávania (t. j. dve hodnotiace obdobia/ jedno hodnotiace obdobie = jeden polrok školského roka) žiaka v škole na území Slovenskej republiky

³¹ § 55 ods. 5 zákona č. 245/2008 Z. z.

Ak sa trieda, v ktorej je zaradený žiak – cudzinec, hodnotí klasifikačnými stupňami, odporúča sa žiakovi minimálne počas adaptačného obdobia upraviť formu hodnotenia. Iná forma hodnotenia pre tohto žiaka – cudzinca, sa uvedie do zápisnice z pedagogickej rady aj s predpokladanou dĺžkou obdobia, počas ktorého bude tento žiak hodnotený inak ako ostatní žiaci príslušnej triedy v príslušnom vyučovacom predmete.

Ostatným žiakom triedy je vhodné vysvetliť, prečo je žiak – cudzinec hodnotený inak.

Základné princípy hodnotenia:

- prihliadať na úroveň ovládania vyučovacieho jazyka žiakom,
- hodnotiť pokrok a osvojenie si vzdelávacieho obsahu,
- zohľadňovať pri hodnotení individuálnu situáciu.

Žiakom – cudzincom sa na odstránenie jazykových bariér poskytuje **jazyková podpora** na osvojenie si štátneho (slovenského) jazyka. Jazykovú podporu zabezpečuje škola v rozsahu podľa výsledkov jazykovej diagnostiky, aktuálne platných podmienok vzdelávania žiakov – cudzincov a podmienok školy. Jazykovú podporu môže poskytovať podľa rozhodnutia vedenia školy pedagogický zamestnanec školy, alebo škola sprostredkuje jazykový kurz zabezpečovaný externým poskytovateľom, ktorý je realizovaný priamo v škole, mimo školy alebo dištančnou formou prostredníctvom prostriedkov založených na využívaní počítačových sietí. V prípade dištančnej formy sa odporúča žiakovi zabezpečiť materiálno-technickú asistenciu zo strany školy. Škola vytvára skupiny od 1 do 8 žiakov. Skupina môže byť z hľadiska prvého (materinského) jazyka žiakov a veku zmiešaná.

Na základe výsledkov jazykovej diagnostiky je žiak zaradený do jedného z troch variantov jazykovej podpory.

Žiak bez znalosti slovenského jazyka³² je vzdelávaný v rámci intenzívnej jazykovej podpory podľa vzdelávacieho štandardu pre slovenský jazyk ako druhý jazyk – úroveň 1 s minimálnou časovou dotáciou 48 hodín a s odporúčanou časovou dotáciou 200 vyučovacích hodín.

Žiakovi so základnou úrovňou ovládania slovenského jazyka (približne na úrovni A1 – A2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky) sa poskytuje jazyková podpora podľa vzdelávacieho štandardu pre slovenský jazyk ako druhý jazyk – úroveň 2 s minimálnou časovou dotáciou 64 hodín a s odporúčanou časovou dotáciou 150 vyučovacích hodín.

Žiakovi s dostatočnou znalosťou slovenského jazyka (prahová úroveň, t. j. približne na úrovni B1 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky) je poskytovaná individuálna jazyková podpora podľa jeho potrieb a nárokov vzdelávania. V prípade nedostatočnej znalosti akademického jazyka je odporúčaná jazyková podpora s časovou dotáciou 100 vyučovacích hodín prispôbená individuálnym jazykovým potrebám žiaka. Podpora je poskytovaná súbežne aj v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu.

Žiakovi s potrebou podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka v národnostných školách alebo národnostných triedach môže škola poskytnúť podporu cez rozšírené vzdelávanie v rámci

³² Žiak na najnižšej úrovni ovládania jazyka nedokáže odpovedať na otázky týkajúce sa jeho osoby a rodiny, aj keď mu partner v komunikácii aktívne pomáha. Nerozumie bežným frázam. Neovláda elementárnu slovnú zásobu a elementárne gramatické pravidlá používané v najfrekvencovanejších komunikačných situáciách. Neovláda dostatočne slovenskú abecedu.

povinného vyučovacieho predmetu, voliteľného vyučovacieho predmetu, kurzu či doučovania so zameraním na osvojovanie si vyučovacieho jazyka školy. V prípade jazykového kurzu ho môže škola sprostredkovať aj cez externého poskytovateľa, ktorý je realizovaný priamo v škole, mimo školy alebo dištančnou formou prostredníctvom prostriedkov založených na využívaní počítačových sietí. V prípade dištančnej formy sa odporúča žiakovi zabezpečiť materiálo-technickú asistenciu zo strany školy. Žiaci – deti cudzincov v národnostných školách a národnostných triedach, ktorí taktiež neovládajú slovenský jazyk, postupujú pri osvojovaní si slovenského jazyka spolu s ostatnými žiakmi. V prípade potreby, napríklad keď nastúpia do školy v inom ako 1. ročníku, môžu školy využiť i vyššie zmienené podporné opatrenia na osvojenie si slovenského jazyka.

Jazyková podpora vo forme jazykového kurzu môže byť podľa podmienok školy poskytnutá žiakovi – cudzincovi aj formou individuálneho vzdelávacieho programu na základe odporúčania zariadenia poradenstva a prevencie³³. V rámci individuálneho vzdelávacieho programu na základe jazykovej diagnostiky škola upraví žiakovi vzdelávací program nahradením časti programu vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a literatúra alebo slovenský jazyk a slovenská literatúra, ak ide o žiaka, ktorý sa vzdeláva na škole s vyučovacím jazykom maďarským (okrem žiaka prvého ročníka), vzdelávacím programom jazykového kurzu podľa vzdelávacieho štandardu pre slovenský jazyk ako druhý jazyk.

Záverečné ustanovenia

Úloha štátneho vzdelávacieho programu

Štátny vzdelávací program je základný dokument, ktorý vymedzuje obsah a ciele vzdelávania, podľa školského zákona je napísaný tak, aby školám umožňoval zohľadniť mnohoraké potreby svojich žiakov a realizovať svoju víziu a napĺňať vlastné ciele školy. Preto rámcovo vymedzuje ciele výchovy a vzdelávania, obsah a rozsah výchovy a vzdelávania. Podrobnejšiu informáciu o zamýšľanom obsahu, procese a hodnotení vzdelávania v konkrétnej škole obsahuje školský vzdelávací program.

Nový štátny vzdelávací program je súčasťou komplexných zmien základného vzdelávania, ktoré zasahujú nielen oblasť obsahu vzdelávania, ale aj tvorbu novej kultúry a étosu školy, ktorú je možné charakterizovať ako učiacu sa organizáciu. Nadväzuje na Štátny vzdelávací program predprimárneho vzdelávania v materských školách, ktorý vytvoril podmienky na prepojenie so Štátnym vzdelávacím programom pre základné vzdelávanie (ďalej len „štátny vzdelávací program“). Zohľadňuje priority štátu v oblasti vzdelávania, ktorými sú predovšetkým rozvoj poznania a stratégií poznávania, podpora kritického myslenia, rozvoj morálneho charakteru a tvorivého prístupu k životu, inklúzia, výchova k environmentálnej zodpovednosti, k etickým princípom, k zdraviu a digitálna transformácia.

³³ Podľa § 7a ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z.

Používanie Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie

Podľa Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie (ďalej len „ŠVP“), schváleného dňa 31. 3. 2023 pod č. 2023/831:7-A2140 v znení jeho dodatkov:

- a. sa môže uskutočňovať výchova a vzdelávanie od prvého ročníka:
 - od školského roku 2023/2024 v základných školách, s ktorými bude uzavretá dohoda o experimentálnom overovaní,
 - od školského roku 2024/2025 alebo 2025/2026 v základných školách na základe registrácie školy v rezortnom informačnom systéme,
- b. od školského roku 2026/2027 s povinnosťou pre všetky základné školy postupovať podľa neho vo výchove a vzdelávaní od prvého ročníka.

Stratégia revízií

ŠVP môže byť revidovaný na základe dát a informácií z terénu (prax založená na dôkazoch). Predpokladom revízie je evidencia o nutnosti zmien na úrovni jednotlivých častí ŠVP³⁴, najmä však na úrovni vzdelávacích štandardov, ktoré preukázateľne smerujú k vytvoreniu predpokladu na zlepšenie základného vzdelávania.

Proces revízie musí prebiehať aj s ohľadom na tvorbu kritériálnych/overovacích testov a tvorbu edukačných publikácií. Rozsah navrhovaných zmien je postupný a umožňuje priebežnú adaptáciu všetkých aktérov vzdelávania.

Do ŠVP je možné vstupovať na úrovni všetkých jeho častí do roku 2026 (so zverejnením zmien spravidla do apríla daného roku):

- Revíziou vzdelávacích štandardov pre prvý cyklus v roku 2026 (najneskôr do apríla 2026)
- Revíziou vzdelávacích štandardov pre druhý cyklus v roku 2028 (najneskôr do apríla 2028)
- Revíziou vzdelávacích štandardov pre tretí cyklus v roku 2032 (najneskôr do apríla 2032)

Po prvej revízii vzdelávacích štandardov daného cyklu, môže revízia prebiehať pravidelne po intervale jeho trvania (spravidla so zverejnením zmien do apríla daného roku).

Gramatická poznámka

Na označenie osôb v ŠVP sa používa zástupný mužský rod. Napríklad pojmy učiteľ, žiak sú v tomto dokumente používané ako pedagogické kategórie alebo na označenie profesijnej skupiny, t. j. vo význame žiak i žiačka, učiteľ i učiteľka. Výrazy nie sú prechyľované do ženského rodu, aby nedošlo k zníženiu zrozumiteľnosti textu.

³⁴ Konkrétne ciele výchovy a vzdelávania, Profil absolventa, Charakteristika odboru vzdelávania a jeho dĺžka, Stupne vzdelania, Forma výchovy a vzdelávania, Vzdelávacie oblasti, Vzdelávacie štandardy, Rámcové učebné plány, Vyučovací jazyk, Osobitosti výchovy a vzdelávania – žiakov so zdravotným znevýhodnením a žiakov s nadaním, žiakov v národnostných školách a v národnostných triedach – v súlade s princípmi inkluzívneho vzdelávania, Osobitosti výchovy a vzdelávania cudzincov

Možnosť dištančného vzdelávania pre žiakov a študentov z Ukrajiny – poskytované ukrajinskou stranou

Na základe komunikácie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Ministerstva vzdelávania a vedy Ukrajiny dávame do pozornosti informáciu o možnosti dištančného vzdelávania pre žiakov a študentov z Ukrajiny poskytovaného ukrajinskou stranou, ktorí majú záujem

a.) zúčastňovať sa dištančnej výučby iba v rámci ukrajinského vzdelávacieho systému, v tomto prípade sa žiak alebo študent nezúčastňuje výučby v rámci slovenského vzdelávacieho systému,

b.) zúčastňovať sa dištančnej výučby v rámci ukrajinského vzdelávacieho systému v popoludňajších hodinách, prípadne v čase mimo vyučovania v slovenskej škole, v prípade ak je žiak alebo študent zaradený v slovenskej škole.

V prípade záujmu je potrebné spojiť sa so svojou školou na Ukrajine, ktorú žiak/študent navštevoval, ak škola organizuje dištančné vzdelávanie alebo obrátiť sa na *Medzinárodnú ukrajinskú školu* so žiadosťou o prijatie na externé štúdium. Potrebné informácie sú k dispozícii na webovej stránke školy - <https://uis.org.ua/>.

V prípade maturantov, ktorí **v rámci ukrajinského vzdelávacieho systému tento rok končia štúdium na strednej škole** a majú záujem o získanie ukrajinskej maturity, je potrebné, aby sa spojili so školou v zmysle vyššie uvedenej informácie, kde následne dostanú všetky potrebné informácie.